

3. Лепа Р.Н., Охтеня А.А., Прокопенко Р.В. и др. Управление развитием промышленных предприятий в условиях неоиндустриализации: механизм, модели и методы. Нац. Академ наук Украины институт экономики промышленности. Киев, 2016г.
4. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України (за міжнародною методологією) [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2015/dop/11/dop_inn_2014_p.zip
5. Отчет о работе отдела интеллектуальной собственности за 2014г. ОАО «Азовмаш».
6. Статистичний збірник: Lszkmyscпмсубъектив великого, середнього, малого та мькропы
7. дприэмництва: 2014. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 480с.

Ключевые слова: инновационность, инновационные процессы, инновационное изделие, объекты права интеллектуальной собственности, промышленные предприятия, машиностроительная отрасль.

Ключові слова: інноваційність, інноваційні проекти, інноваційний продукт, об'єкти права інтелектуальної власності, промислові підприємства, машинобудівна галузь.

Keywords: innovation, innovative processes, innovative product, intellectual property rights, industry, machine-building industry.

УДК 336.225

СУТНІСТЬ ПОДАТКОВИХ МЕТОДІВ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Вагілевич А. А., аспірант Класичного приватного університету, м. Запоріжжя

Вагілевич А. А. Сутність податкових методів та технології їх використання

В статті здійснено спробу розкрити зміст поняття «податкові методи» на основі використання технології семантичного моделювання та аналізу змісту суміжних понять. В результаті запропоновано податковий метод тлумачити як послідовна та систематизована сукупність дій щодо реалізації функцій оподаткування з метою виконання завдань податкової політики держави. Узагальнено основні податкові методи, що використовує держава з метою реалізації свої функцій та доведена необхідність їх подальшої типологізації та класифікації. Охарактеризовано технології використання податкових методів в контексті державного регулювання економіки країни.

Vahilevych A. Essence of tax methods and technology of their implementation

The article attempts to reveal and explain the meaning of "tax methods" through the use of semantic technology modeling and analysis of content related concepts and terms. As a result "tax method" is proposed to interpret and understand as consistent and systematic set of actions to implement the functions of taxation in order to implement the objectives of tax policy of the State. The overview of main tax methods is given, which is used by the State to implement its functions and the necessity of their further typology and classification. The use of technology in the context of the methods of state regulation of the economy is characterized.

Вагілевич А. А. Сущность налоговых методов и технологии их использования.

В статье предпринята попытка раскрыть содержание понятия «налоговые методы» на основе использования технологии семантического моделирования и анализа содержания

смежных понятий. В результате предложено налоговый метод толковать как последовательная и систематизированная совокупность действий по реализации функций налогообложения с целью исполнения заданий налоговой политики государства. Обобщены основные налоговые методы, которые использует государство с целью реализации своих функций и доказана необходимость их дальнейшей типологизации и классификации. Охарактеризованы технологии использования налоговых методов в контексте государственного регулирования экономики страны.

Постановка проблеми. В науковій літературі дуже багато публікацій присвячено податковому регулюванню, податковій політиці, податковому механізму, податковим інструментам. При цьому праць, що присвячені податковим методам дуже мало. Ці методи висвітлені у наукових роботах досить однобоко, зверхньо, без дослідження їх сутності та технології використання. Дослідженню податкових методів присвячені праці таких науковців, як В. Гланц, Ю. Забаренко, Н. Зарипова, М. Зінченко, Г. Івах, В. Кміть, О. Кондюх, О. Мельниченко, О. Мягкова, В. Подлесна, А. Свищук та небагатьох інших. У переважній більшості наукових праць наводиться або просто перелік існуючих податкових методів, або дається їх дуже стисла характеристика. Відсутність досліджень, які б розглядали сутність податкових методів та технологію їх використання спонукає до необхідності більш повного дослідження цієї проблеми.

Актуальність. Державне регулювання економіки є невід'ємною частиною механізму регулювання ринку. Адже, як було доведено Дж. Кейнсом, ринок не є системою, що здатна регулювати себе сама, як колись вважав А. Сміт. Державне регулювання економіки являє собою складний процес, який спрямований на досягнення балансу економічної вигоди для всіх учасників ринку та соціальної справедливості. Основними методами державного регулювання економіки є економічні та адміністративні. Серед економічних методів особливе місце посідають податкові методи регулювання економіки. Ці методи є складними у застосуванні й наслідки їх запровадження можуть носити досить непередбачуваний характер. Ефективність використання податкових методів багатьма науковцями та практиками ставиться під сумнів, оскільки ці методи впливають на економіку опосередковано і з'ясувати результативність саме їх застосування, виділивши їх з-поміж інших факторів впливу, досить складно. Недостатність дослідження сутності податкових методів та технології їх використання й породжує необхідність проведення подальших наукових пошуків у цьому напрямі.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є дослідити сутність податкових методів та визначити технологію їх використання. Для досягнення цієї мети було поставлено такі завдання: визначити сутність поняття «податкові методи» та встановити його відмінність від інших споріднених термінів; розглянути існуючі податкові методи та їх особливості; визначити технологію використання податкових методів у регулюванні національної економіки.

Результати. Оскільки визначення поняття «податковий метод» немає ні в Податковому кодексі України, ні в економічних словниках, доцільно встановити його сутність досліджуючи близькі за змістом та споріднені поняття. Близькими поняттями є такі: «податкова політика», «податковий механізм», «податкове регулювання», «податковий інструмент». Розглянемо кожне з них.

А. Свищук стверджує, що «податкова політика є різновидом державної діяльності, яка формується під впливом політичних чинників та об'єктивних вимог, які виконуються з метою досягнення певних результатів розвитку економіки, у сфері встановлення і стягнення податкових платежів з метою формування фінансової бази для виконання державою її функцій» [9, с. 59]. Безумовно, є багато інших визначень терміну «податкова політика», але дефініція запропонована А. Свищук є найбільш повною. В. Удяк у своїй статті [10] називає податкову політику одним з найважливіших методів державного регулювання економіки [10, с. 78].

Згідно до поняття, запропонованого Т. Волковець, «податковий механізм є сукупністю важелів, інструментів, методів регулювання податкових відносин, що застосовуються з метою реалізації податкової політики» [1, с. 194]. Таким чином, податковий механізм виступає інструментарієм для практичної реалізації податкової політики. При цьому Т. Волковець зазначає, що функціями податкового механізму є податкове планування, регулювання і контроль [1, с. 195].

В. Кміть та Г. Івах називають податкове регулювання наймобільнішим елементом податкового механізму та державного податкового менеджменту [6, с. 105]. А. Свищук стверджує, що податкове регулювання можна розглядати з кількох аспектів, а саме: як науку; як певну систему – з організаційної та економічної точки зору; як процес [9, с. 63]. Найбільшу цікавість для нашого дослідження представляє розгляд податкового регулювання як певної частини управлінського процесу, що є складовою загального державного регулювання економіки. Як процес податкове регулювання являє собою сукупність етапів управління податковими відносинами, а саме: формування податкової політики, обґрунтування цілей, організація адміністрування податків і зборів тощо.

За О. Кондюх, податковий інструмент – це засіб досягнення певної мети податкового регулювання [7, с. 134]. Він поділяє всі податкові інструменти на реальні (податки, збори, податкові платежі; податкові ставки; податкові пільги; спеціальні режими оподаткування; штрафні санкції; розстрочення і відстрочення податкових платежів) та розрахункові (податкове навантаження та податковий потенціал) [7, с. 135].

Щодо податкового методу, то оскільки визначення у офіційних джерелах та словниках для цього терміну немає, то спробуємо сформулювати його самостійно. У статті [5] М. Зінченко не дає визначення податковому методу, але зазначає, що «це метод перерозподілу ВВП, за рахунок якого утворюються доходи місцевих бюджетів» [5]. У праці Н. Заріпова знаходимо таке визначення: «методи податкового регулювання - це комплекс засобів та способів впливу на суспільні відносини, які регулюються за допомогою податкового законодавства» [4, с. 162-163]. На нашу думку, визначення науковця є дещо розмитим і більше схоже на визначення «податкового механізму», ніж на характеристику поняття «податковий метод».

У навчальному посібнику за авторством Л. Гейко зазначено наступне: «це сукупність заходів впливу держави на соціально-економічні процеси за допомогою податків і зборів» [2, с. 24]. Це чи не єдиний навчальний посібник, що містить, хоча й недосконале, але визначення сутності податкового методу. Недосконалість його полягає в тому, що, по-перше, метод – це певний спосіб, а не сукупність способів. Сукупність способів – це методика. По-друге, податковий метод реалізується не лише за допомогою податків і зборів. Це визначення не відображає повної суті податкового методу.

Отже, для розкриття змісту поняття «податковий метод» можна піти такими шляхами: вбачати його як інструмент державного регулювання, економічний метод регулювання, або виходити із поняття методу, з грецького – шлях пізнання. Пропонуємо здійснити семантичне моделювання зазначеного поняття.

На підставі аналізу табл. 1. можна запропонувати наступне визначення поняття «податковий метод» - це послідовна та систематизована сукупність дій щодо реалізації функцій оподаткування з метою виконання завдань податкової політики держави. Зазначене твердження враховує аспекти суті поняття методу як такого та характеристики інструменту державного регулювання крізь цільове підпорядкування податковій політиці.

За допомогою запропонованого визначення поняття «податкові методи» з'ясуємо взаємозв'язок між цим терміном та поняттями «податкова політика», «податковий механізм», «податкове регулювання», «податковий інструмент» (рис. 1). З рис. 1 видно, що кожне з понять є складовою попереднього поняття, вони взаємозв'язані й залежать від курсу загальнодержавної економічної політики, змін економічної кон'юнктури, напрямків податкової політики, можливості застосовувати ті чи інші інструменти податкового регулювання на практиці.

Таблиця 1 – Семантичне моделювання «податковий метод»

Найменування категорії	Значення та роль	Суть категорії
Податки	Інструмент державного регулювання соціально-економічних процесів	«Обов'язковий платіж, який стягуються з платників згідно встановленого законодавством порядку до бюджету певного рівня» [11, с. 12] «Відчуження коштів у платників, що зрівнює значення адміністрування податків з боку державних органів і зі сторони приватних осіб» [12, с. 40]
	Алгоритм дій, процес	Певна сукупність кроків, які необхідно здійснити з метою виконання певного завдання чи для отримання конкретного результату [13].
Метод	Наукове пізнання	Спосіб досягнення мети; сукупність прийомів або операцій теоретичного або практичного освоєння чи пізнання дійсності [14]
	Філософія	Система правил, принципів і прийомів підходу до вивчення явищ і закономірностей розвитку природи, суспільства і мислення або практичної перетворюючої діяльності людини [15]

Джерело: узагальнено автором

Л. Гейко зазначає, що завданнями податкового методу є наступні: відповідно до вимог державної економічної політики, створити додаткові стимули для розвитку національної економіки; обмежити види діяльності, що не відповідають пріоритетам державної політики; стимулювати чи обмежити споживчий попит (залежно від стану економічної кон'юнктури); перерозподіляти ВВП між регіонами, державою та економічними суб'єктами [2, с. 25].

О. Демібіцька, А. Демібіцька, О. Лимар називають податковими методами наступні: податкові пільги; податкові кредити; податкові канікули; відстрочення сплати податків; реструктуризація податкової заборгованості; податкова амністія; врегулювання подвійного оподаткування [3].

В. Кміть та Г. Івах виділяють методи і способи податкового регулювання. До методів вони відносять: податкові канікули, податкову амністію, податкові вирахування, податкові періоди, адміністрування, реструктуризацію, спрощені технології оподаткування, інвестиційний податковий кредит, бюджетно-податкове регулювання, оптимізація податкових ставок, відтермінування податкового платежу, міжнародні договори про усунення подвійного оподаткування. Способи В. Кміть та Г. Івах поділяють на дві групи: система пільг та система санкцій [6]. На нашу думку, те, що В. Кміть та Г. Івах називають «способами» насправді є інструментами податкового регулювання.

Н. Заріпова виділяє такі особливості податкових методів: податкові методи є динамічною категорією, що змінюється залежно від зміни економічної кон'юнктури; податкові методи встановлюються лише у законодавчому порядку; існують методи, що застосовуються на рівні держави та на місцевому рівні; податкові методи можуть мати як стимулюючу, так і обмежуючу дію [4, с. 163].

Рисунок 1 – Взаємозв'язок між поняттями «податкова політика», «податковий механізм», «податкове регулювання», «податковий метод», «податковий інструмент». Джерело: розробка автора.

Технологія використання податкових методів означає сукупність знань про ці методи та вміння вдало їх застосовувати з дотриманням принципів економічної доцільності та соціальної справедливості. Технології використання податкових методів є різними і застосовуються залежно від конкретної економічної ситуації. Н. Заріпова зазначає, що існують пряма та опосередкована форми впливу податків на економіку [4, с. 163]. Для реалізації першої форми впливу уряд використовує адміністративні та економічні важелі, а для втілення другої форми податкового впливу – лише економічні важелі.

Технологія використання податкових методів передбачає чітке усвідомлення регулюючими органами наслідків застосування того чи іншого податкового інструменту в межах реалізації певного податкового методу. Серед інших методів, податкові методи є одними з найбільш дієвих способів державного регулювання економіки.

Такі податкові методи, як податкові пільги, податкові кредити, податкові канікули, відстрочення сплати податків покликані збільшити економічну активність суб'єктів господарювання, але разом з тим використання цих методів веде до зменшення податкових надходжень до бюджетів та зростання бюджетного дефіциту. Для того, щоб використання тих чи інших податкових методів не призвело до значних бюджетних втрат, регулюючі органи, які приймають рішення про застосування таких методів мають розрахувати, який приріст ВВП буде отримано при зниженні податкового навантаження і чи відбуватиметься зростання економіки за таких умов взагалі. Справа в тому, що податкові методи справляють вплив на національну економіку опосередковано, що не дає можливості на 100% стверджувати, що застосування того чи іншого методу позитивно вплинуло на економічний розвиток.

М. Зінченко, аналізуючи кореляційний зв'язок між темпом приросту ВВП та темпом приросту доходів місцевих бюджетів протягом 2006-2014рр., зазначає, що темп зростання ВВП пришвидшувався, а приріст доходів місцевих бюджетів уповільнювався на протязі періоду, що аналізується. Натомість при уповільненні зростання ВВП, навпаки, зростання доходів місцевих бюджетів пришвидшувалось [5]. Це лише підтверджує вищенаведену тезу щодо відсутності прямого зв'язку між застосуванням податкових методів та їх впливом на економіку країни. Є ціла низка факторів, які впливають на зростання ВВП набагато сильніше, ніж податкові методи. Зокрема до таких чинників можна віднести: стадію економічного циклу, рівень інфляції, коливання валютного курсу, інвестиційний клімат, рівень зайнятості, стан виробничої сфери, політика держави, військові дії тощо. Так само можна стверджувати, що й застосування обмежуючих податкових методів, зокрема тих, що базуються на зростанні акцизів на певні види діяльності (виробництво тютюну, алкоголю тощо) і мають на меті зменшення виробництва та споживання певної продукції, не має прямого впливу на цю діяльність, а отже ефективність застосування таких методів може дорівнювати нулю. Це пов'язано з великим відсотком тіньової економіки, що дає можливість певним видам діяльності не змінювати обсяги виробництва. До того ж виробники завжди перекладають податковий тягар на покупців, що дає першим можливість утримувати рентабельність на постійному рівні. Останнім часом податкові методи регулювання економіки використовуються переважно не для стимулювання економічного зростання, а з метою подолання бюджетного дефіциту. Для досягнення цієї мети збільшується акцент на фіскальну функцію податків. При цьому, на нашу думку, було б доцільним за допомогою податкових стимулів дати поштовх розвитку вітчизняної економіки, що згодом забезпечило б і поповнення державного та місцевих бюджетів за рахунок податків на додану вартість, на прибуток та на доходи фізичних осіб.

На жаль, в Україні досить тривалий час стимулюючі податкові методи були більше спрямовані на підтримку великого бізнесу, де прибутковість є і так високою, що дало можливість власникам великих підприємств ухилятися від оподаткування на законних підставах. Така ситуація спостерігається й нині. Таким чином, можна стверджувати, що технології використання податкових методів на пряму залежні від політичних та власних мотивів урядовців і не відповідають реальним потребам вітчизняної економіки.

Висновки. Вищенаведене дозволяє зробити наступні висновки:

1. У статті визначено сутність поняття «податкові методи» та встановлено його відмінність від інших споріднених термінів. Проаналізувавши суміжні дефініції та здійснивши семантичне моделювання було визначено сутність терміну «податкові методи». Податкові методи – це послідовна та систематизована сукупність дій щодо реалізації функцій оподаткування з метою виконання завдань податкової політики держави. Виявлено взаємозв'язок, що існує між поняттями «податкова політика», «податковий механізм», «податкове регулювання», «податковий інструмент» та «податкові методи».

2. Розглянуто існуючі податкові методи та їх особливості. Встановлено, що основними податковими методами регулювання економіки вважають податкові канікули, податкова амністія, податкові вирахування, податкові періоди, адміністрування, реструктуризацію, спрощені технології оподаткування, інвестиційний податковий кредит, бюджетно-податкове регулювання, оптимізація податкових ставок, відтермінування податкового платежу, міжнародні договори про усунення подвійного оподаткування. Визначено, що податкові методи мають свої особливості, що виокремлюють їх з-поміж інших методів державного регулювання економіки.

3. Визначено технологію використання податкових методів у регулюванні національної економіки. Технології використання податкових методів залежать від конкретних ситуацій, в яких вони застосовуються і можуть мати різні, іноді непередбачувані, наслідки. Найчастіше використання податкових методів залежить від політичних та власних мотивів урядовців.

Список використаних джерел:

1. Волковець Т.В. Наукові підходи до визначення складових елементів податкового механізму / Т.В. Волковець // Економічний форум. – 2015. – № 1. – С. 193-198.
2. Гейко Л. М. Основи державного регулювання економіки : навч. посіб. / Л.М. Гейко. – Одеса : 2006. – 138 с.
3. Демібіцька О.О. Податкова політика як інструмент регулювання / О.О. Демібіцька, А.О. Демібіцька, О.Ф. Лимар // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/demibitska-oo-dembitska-ao-limar-of-podatkova-politika-yak-instrument-regulyuvannya>.
4. Зарипова Н.Д. Содержание и методы налогового регулирования деятельности организаций / Н.Д. Зарипова // Вопросы экономики и права. – 2011. – № 6. – С. 161-164.
5. Зінченко М.А. Податковий метод формування вхідних фінансових потоків місцевих бюджетів України / М.А. Зінченко // Ефективна економіка. – 2015. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3831>.
6. Кміть В.М. Роль податкового регулювання в системі державного податкового менеджменту України / В.М. Кміть, Івах Г.В. // Збірник наукових праць «Економічний аналіз» / [за ред. С.І. Шкарабана]. – Тернопіль, 2012. – Вип.11. – Ч.1. – С. 104-109.
7. Кондюх О.І. Теоретичні аспекти функціонування податкового інструментарію держави / О.І. Кондюх // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія «Економіка». – 2014. – Вип. 2 (43). – С. 134-137.
8. Мельниченко О.А. Методи та засоби державного регулювання рівня та якості життя населення / О.А. Мельниченко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-1/doc/2/08.pdf>.
9. Свищук А. Теоретичні засади податкового регулювання економіки / А. Свищук // Вісник КНТЕУ. – 2013. – № 5. – С. 57-67.
10. Удяк В. Особливості правового регулювання податкової політики як методу державного регулювання економіки: підходи та перспективи / В. Удяк // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2013. - № 2. – С. 77-83.
11. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій. Нвчальний посібник. / під ред. Д-ра екон. наук, проф.. Іванова Ю.Б., д-ра екон. наук, проф.. Майбурова І.А. – Х.: ВД «Інжек», 2010. – 492 с.
12. Інноваційна система податкового адміністрування в Україні: концепції, методи, інструменти : монографія / [Ю.Г. Лисенко, П.В. Мельник, Р.А. Руденський]. – Донецьк : Юго-Восток, 2012. – 440с.
13. Декарт Р. Рассуждение о методе, чтобы верно направлять свой разум и отыскивать истину в науках // Сочинения в двух томах. Том 1. — М.: Мысль, 1989. — С. 250—268.
14. Толковий словар русского языка: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tolslovar.ru/>
15. Данильян О.Г. Філософія : підручник / О.Г. Данильян, В.М. Тараненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1584072037555/filosofiya/filosofiya>

Ключові слова: податковий механізм, податкова політика, податкове регулювання, податковий метод, податковий інструмент.

Ключевые слова: налоговый механизм, налоговая политика, налоговое регулирование, налоговый метод, налоговый инструмент.

Keywords: tax mechanism, tax policy, tax regulation, tax method, tax tool.